

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Benda, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vreeswijk; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr D. Postma, Barendsloot; Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Over het recht of onrecht van de naïviteit in het geloofsleven. IV. — Uit de Schrift: Zekerheid. (1 Joh. 3: 14). — Kerkelijk Leven: Een pijnlijk persoonsincident. Bode om een vijfde corrigendum. — De Fernhout naar Indië. Bij het portret van Prof. Goessink. — Pop. Wetenschappelijke Schets: Iets over het beeld van Jesus in de moderne literatuur. XVII. — Literatuur en Kunst: Vondel als christelijk kunstenaar. — Persoonlijk: — Boekbespreking. — Kerkenieuws.

OVER RECHT OF ONRECHT VAN DE NAIVITEIT IN HET GELOOFSLEVEN.

IV.

De vraag, of in het geloofsleven, in den omgang der ziel met God, de naïeve „houding“ of zelf-openbaring recht van bestaan heeft, moge praktisch genomen niet veel menschen bezig houden, ze heeft niettemin recht, om aan de orde gesteld te worden. In de naïviteit wordt doorgaans gezien de ongekunstelde, eenvoudige blootgeving van eigen wezen, in tegenstelling met de beredeneerde, opzettelijke, gecompliceerde handeling. Toch laat zich de vraag stellen, of tusschen naïve en opzettelijke, bestudeerde handeling een tegenstelling bestaat, en of het waar is, dat het één het ander uitsluit. Het gewone leven stelt deze vraag reeds, en in het zelfonderzoek van de ziel dringt zij zich herhaaldelijk op.

Onze tijd geeft herhaaldelijk blijk van groote waardeering van de „naïviteit“ als bij uitstek goddelijke deugd, en openbaringswijze. Heller b.v. vindt haar in het primitieve geloofsleven en constateert ze eveneens in het gebied van de groote geesten van het Christendom. En een filosoof als Peter Wust prijst de naïviteit als fase op den weg ter verlossing.

In het opkomen van den drang naar, en in de pleidooien voor, een naïve levensontplooiing en openbaring moet men, voor zover het verschijnsel zich losmaakt van het positieve Christendom, wat zijn opkomst en probleemstelling betreft, veelzins een reactie zien tegen het intellectualisme, levensverzakelijkheid, enz. Deze reactie mist zelf — wat trouwens begrijpelijk moet zijn — de spontane naïviteit, en is ook niet positief christelijk te achten, noch in wezen, noch in bedoeling. De wijze trouwens, waarop doorgaans het ideaal bepleit wordt, en de daarbij gegeven voorstelling uitgewerkt wordt, is zelf telkens tegenstrijdig. Christenen zullen dus in het beantwoorden van de hier aan de orde gestelde vraag zelfstandig hun weg moeten kiezen.

Zoo is wel gebleken, dat de vraag van den naïven menschen om den wel-naïven menschen, gelijk ze in onzen tijd gesteld wordt, meer opkomt uit de machteloosheid van het van God vervreemde leven, dan uit een verlangen tot positieve herschepping naar het beeld Gods.

Omdat nu evenwel voor ons alleen dit laatste verlangen als gezond gelden en in ons leven mag, en omdat alleen dat verlangen onze begeerten mag sturen in bepaalde richting, daarom zullen wij ons geheel los moeten maken van den tijd, dien we beleven, om ook in dit vraagstuk aan de Schrift te vragen, wat zij ons in dezen te zeggen heeft. Zij alleen. Niet de filosofie, niet de zielkunde, niet de aesthetiek, niet de cultuurfilosofie. Alleen de Schrift.

Ik wil dan ook nu daar iets over zeggen. Iets. Want aan een volledig overzicht, of aan een min of meer systematische rangschikking der gegevens, kan ik hier niet denken.

Ik zal wel zonder tegenspraak mogen beweren, dat we met de reeds ter sprake gebrachte herinnering van Peter Wust o.a. aan den „boom der kennis“ geen stap vorderen in het onderzoek, dat ons hier bezighoudt. Het klinkt wel aardig: te zeggen, dat de mensch zich van het ware leven heeft verwijderd, toen hij greep naar den boom der kennis, en dat dus daarin de hoogmoed

der zelfbewuste, reflecteerende, eigen „natuur“lijkheid prijsgevende en prostituerende, menschenziel zich heeft afgekeerd van het groote geschenk van haar eigen naïviteit. Dit alles zegt ons echter niets. Want, in de eerste plaats, een „boom der kennis“ kennen wij niet; er is sprake van den boom der kennis des goeds en des kwaads; en dat is al dadelijk heel wat meer begrensd. „De“ reflexie wordt niet veroordeeld, als God den „kennis-boom“ aan Adam ontzegt; want het gaat hier over gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid; en tusschen die twee wordt de ketus opgelegd. Bovendien is „kennis“ heel iets anders dan ons westersch „intellectueel bezig zijn“, er is een begrip van „ervaring“ in het hebreusch woord „kennen“.

Wil men iets beginnen met de herinnering aan den paradijsboom der „kennis des goeds en des kwaads“, welnu, dan keeren we de zaak precies andersom, dan Peter Wust en zeer velen anderen doen.

Zij mogen al zeggen: dat de „kennis“boom zoo streng verboden wordt, omdat de naïeve paradijsmenschen vreemd moest blijven aan, en beveiligd moest worden tegen het groote ongein der reflecteerende en berekenende activiteit op zelfbepaling. Wij, die den bijbel anders lezen, zeggen, dat de zaak juist anders staat. God dwingt den mensch tot de „reflexie“. Want God wil een bloote zelf-openbaring wel hebben van de schepselen van lager orde, dieren b.v., maar Hij eischt van den mensch heel andere dingen. Die mensch is beeld Gods. God nu is Persoonlijk. Persoon is ook de mensch, gelijk de engel. Dat zegt al veel: verstand, zoo sterk mogelijk gespannen, en wil, zoo actief mogelijk zijn eigen grenspalen zettende, en die twee te zaam verbonden in elke handeling en beweging der gehoorzaamheid, behooren tot den mensch, zal hij, als persoon, beeldrager Gods zijn. God is voorts de kenner van zichzelf; de Vader, bestaande uit zichzelf, stort zich uit in den Logos, het Woord, en kent daarin zich, en de Geest gaat uit van Vader en Zoon, en vereenigt alzo Gods ongedeeld hart van eeuwigheid tot eeuwigheid; Hij vereenigt Gods hart tot de vreeze van Gods Naam, en doet dat in volmaakte kennis en liefde; kennis Gods en wil Gods zijn beide allerzuiverst opgewekt, en het lust deze liefde altijd. Zal nu de mensch Gods beeld zijn, dan moet die mensch ook kennen, zichzelf ook zal hij moeten kennen. En die kennis is niet een bloote ervaring van zichzelf en geen bloote onttekening, of bevinding, dat hij er is, en dat er een wereld buiten hem is; neen, die kennis is profetisch, en ze is bewust, en ze moet allen dag te meer bewust worden, en reflexief, en discursief, zal de mensch bekwaam zijn tot de gehoorzaamheid, die in de schaduw van den boom der kennis des goeds en des kwaads beproefd zal hebben te bliken. God is zelf Zijn eigen diepten Zich volkomen bewust; Hij kent zich en Zijn diepten. Niettemin „onderzoekt“ de Geest de diepten Gods; Hij ontleeft alle Gods thema's in hun deelen, en verbindt alle deelen weer tot het thema, en houdt daarvan niet op. Van zulk een God nu is de mensch het beeld. Wie bij de gedachte daaraan den paradijs-mensch enkel en alleen geteekend vinden kan in een haar simpele nanktheid onbevange voor God en wereld blootgevend ziel-tje — het

verkleinwoord is hier op zijn plaats — die heeft van het „beeld Gods“ zich niet veel voor ogen gehouden.

Dit wat den mensch betreft, reeds in zijn eerste zijn: beeld Gods, afgedacht nog van eenige wel van groei, van eenige mogelijkheid van „ja“ of „neen“ zeggen tot God.

En nu de groeiende paradijsmenschen. Hij was goed, gaaf, maar moest nog wassen, een volkomen man Gods worden. Groeien moet hij. Hoe brengt God hem tot den wasdom? Hoe volbrengt God het proces der rijpwording van Zijn paradijskind? Door hem om te dwingen tot de reflexie, de overweging, de bewuste doelstelling. Hij moet berekenend worden (berekenend vinden wij een leelijk woord, maar die grinnigheid is even misplaatst als onze linnige ironie, zoo vaak wij spreken van „sancta simplicitas, heiligen eenvoud“). En daarom krijgt de mensch een proefgebed. En daarom wordt de verboden boom opgeleid boven de andere. En daarom valt hij in het oog, en wordt antithetisch onder Adams gezichtshoek gezet; hier een boom des levens, en daar komt zulk een resultaat van; en ginds een boom der kennis van goed en kwaad en daar komt een heel ander resultaat van. Zelfs moet de paradijsmenschen bewust rekenen met factoren, waarvan hij alleen den naam, doch niet de werkelijkheid, weet; dingen, machten, uit een hem volmaakt onbekende wereld: den dood sterven; kwaad, als tegenstelling van goed. Zeg nu maar eens, dat God daar de Hovenier is van naïeve zielen. Het lijkt er niet naar. Laat ons goed begrijpen, dat de bazuinstituten van den hedendaagschen lieven christen, den „algemeenen“ natuurlijk, ook terecht komen tegen den bijbelschen paradijsmenschen. Ze verlagen hem, met zijn entourage, tot het vage, niet nader te ontleden product eener oudtestamentische, oostersche voorstellingswijze, die door het „naïeve realisme“ heet ingegeven te zijn. Zoo misbruiken zij den klank van de „naïviteit“, om zelf met eigen reflexie den bijbel te lezen, en met den paradijsmenschen, die trouwens van een andere wereld was, geen moeite meer te hebben. Maar het paradijsverhaal is niet naïef geschreven, en zijn menschen, de eerste Adam is ver van de naïviteit.

Is in den zonde-loozen Adam reeds heel het samenstel van begrippen, die samen den naïven menschen plegen te vormen, eigenlijk afwezig, en is de „eenvoudigheid“ van Adam, reeds in zijn zuiveren staat, allerminst in tegenstelling met reflexie, opzettelijke houding, dan heeft enkel reeds het bestaan van dezen zondelozen Adam ons veel te zeggen. Want wij hoorden één en andermaal spreken over den „primitieven menschen“. Die heette het ideaal, waarnaar wij hadden terug te keeren. Maar wat doen wij met het opgedirkt fantoom van den primitieven menschen (opgedirkt met schaaftachtige emblem, om zijn wolvennatuur en ruwheid te verbergen)? Wat doen wij ermee, als we den bijbel gelooven? De eerste menschen was goed, en profeet, priester en koning. En de „primitieve“ menschen, die na hem komt,

¹⁾ Zie over de echte betekenis van den term „naïef realisme“ o.a. Dr Rudolf Eisler, Wörterbuch der phil. Begriffe, 4e Auflage, II, 1928 s. v. Realismus. Het is wel iets anders dan in de debatten van Assen 1926 werd gezegd door Dr Geelkerken en in navolging van dezen door den dogmatist van Apeldoorn in „De Wekker“.